

Slægtsforskning i Købstaden

OPPOSTINGS. HUSET

Erik Kann

April 2017

Disposition 1

Formål med foredraget

Hvad er en købstad - og hvordan finder jeg ud af, om en lokalitet er en købstad

Slægtsforskning i Købstaden - metode

Slægtsforskning i købstaden - praktisk

Det specielle og hvad karakteriserer købstædernes arkiver

Vores ane i helheden

Disposition 2

Enkelte kildegrupper

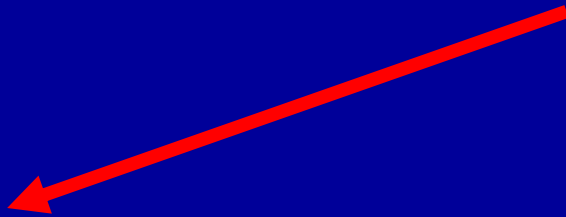
Administration

Flere kildegrupper

Afslutning

Formål med foredraget:

Ud fra spørgsmålet: Er det overhovedet relevant at beskæftige sig specifikt med slægtsforskning i købstaden

Hvad er det der er særligt

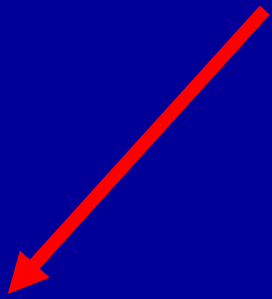
Hvad karakteriserer kildematerialet

Kildemateriale - eksempler

Inspiration til undersøgelser

Hvad er en købstad?

En by med særlige privilegier

Handel og håndværk

Skattemæssige privilegier

Styremæssige

Slå op i f.eks. TRAP

Her Traps 4. udgave

INDHOLD AF FJERDE BIND

	Pag.
MARIBO AMT	1—260
Købstæder: Maribo p. 9 — Nakskov p. 21 — Nykøbing p. 60 — Nysted p. 53 — Rødby p. 46 — Saksø p. 39 — Stubbekøbing p. 80.	
Herreder: Falsters Nørre-Hrd. p. 213 — Falsters Sønder-Hrd. p. 236 — Fuglse p. 139 — Laalands Nørre-Hrd. p. 112 — Laalands Sønder-Hrd. p. 88 — Musse p. 172.	
Sogne (og Landkommuner):	
Aastrup (egen Komm.)	258
Alslev, se Nørre- og Sønder-Alslev.	
Arninge (egen Komm.)	92
Askø (egen Komm.)	171
Gurreby (Skovlænge-Gurreby Komm.) .	107
Halsted (Halsted-Avnede Komm.)	129
Herredskirke (Herredskirke-Løjtofte Komm.)	127

Ikke

- København
- Sønderjyske Flækker

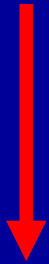
Slægtsforskning i
Købstaden -
metodisk:

A photograph of a desk setup for research. A large sheet of white graph paper is spread out on a wooden desk. On the paper, there is a red pencil and a blue eraser. To the right, a magnifying glass with a wooden handle is placed. In the background, there are other papers and a notebook. The text 'Ingen forskel' is overlaid on the bottom part of the graph paper.

Ingen forskel

Slægtsforskning i Købstaden: Praktisk

Kirkebøger

Flere sogne

Frem til 1900
blot 11
købstæder

Folketællinger

Opdeling

Kvarter, fjerding
Matrikelnummer

1854-Til og afgangslister

Andre tros-samfund

Mere at kigge igennem i
Folketællingerne

1672:

De 4 største købstæder: Ålborg,
Helsingør, Odense og Århus mellem
4.200 og 3.500 indbyggere

De 12 mindste havde under 500
indbyggere

1870:

De 4 største købstæder:

Odense, Århus, Ålborg og
Randers mellem 17.000 og
11.400 indbyggere

4 købstæder fortsat
under 1000 indbyggere

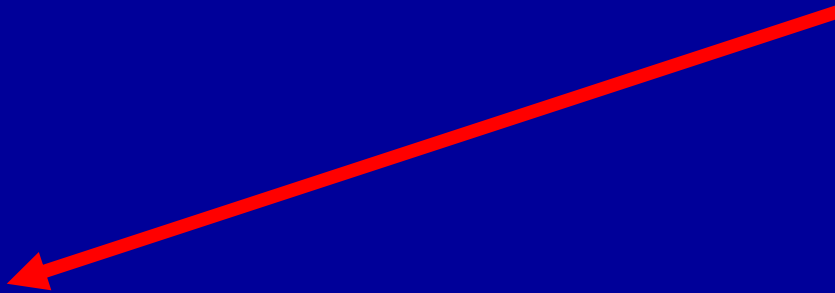
En del folketællinger fra
købstæder 1769

Nogle tidligere folketællinger
i stiftamtsarkiverne

Behov for vejvisere

Langt mere nunceret befolknings sammensætning
ende på landet

Kun en mindre del havde borgerskab

Ufaglærte
Dajlejere
Matroser
tjenestefolk

Det specielle:

Styreform og privilegier

Privilegier til at drive
handel og håndværk

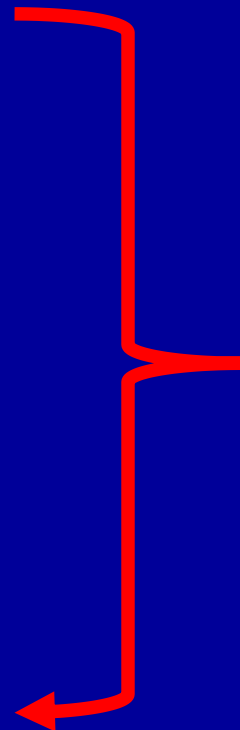
Økonomiske privilegier

Medbestemmelse

Domstole

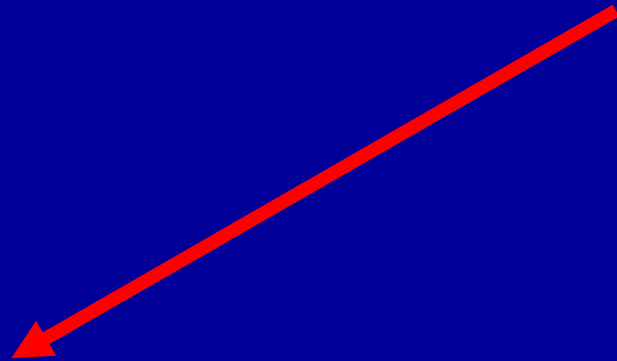
Administration

Eksistens og
fravær af
kilder

Hvad karakteriserer kildematerialet fra Købstæderne?

Ofte meget omfangsrige

Helsingør Rådstue: 99
hyldemeter

Tønder Rådstue: 86
hyldemeter

Slagelse Rådstue: 45
hyldemeter

Det er købstaden, der besidder
privilegierne

Købstadsmarkjorde

Slangerup /Frederikssund

Esbjerg købstad: 1899

Silkeborg: 1900

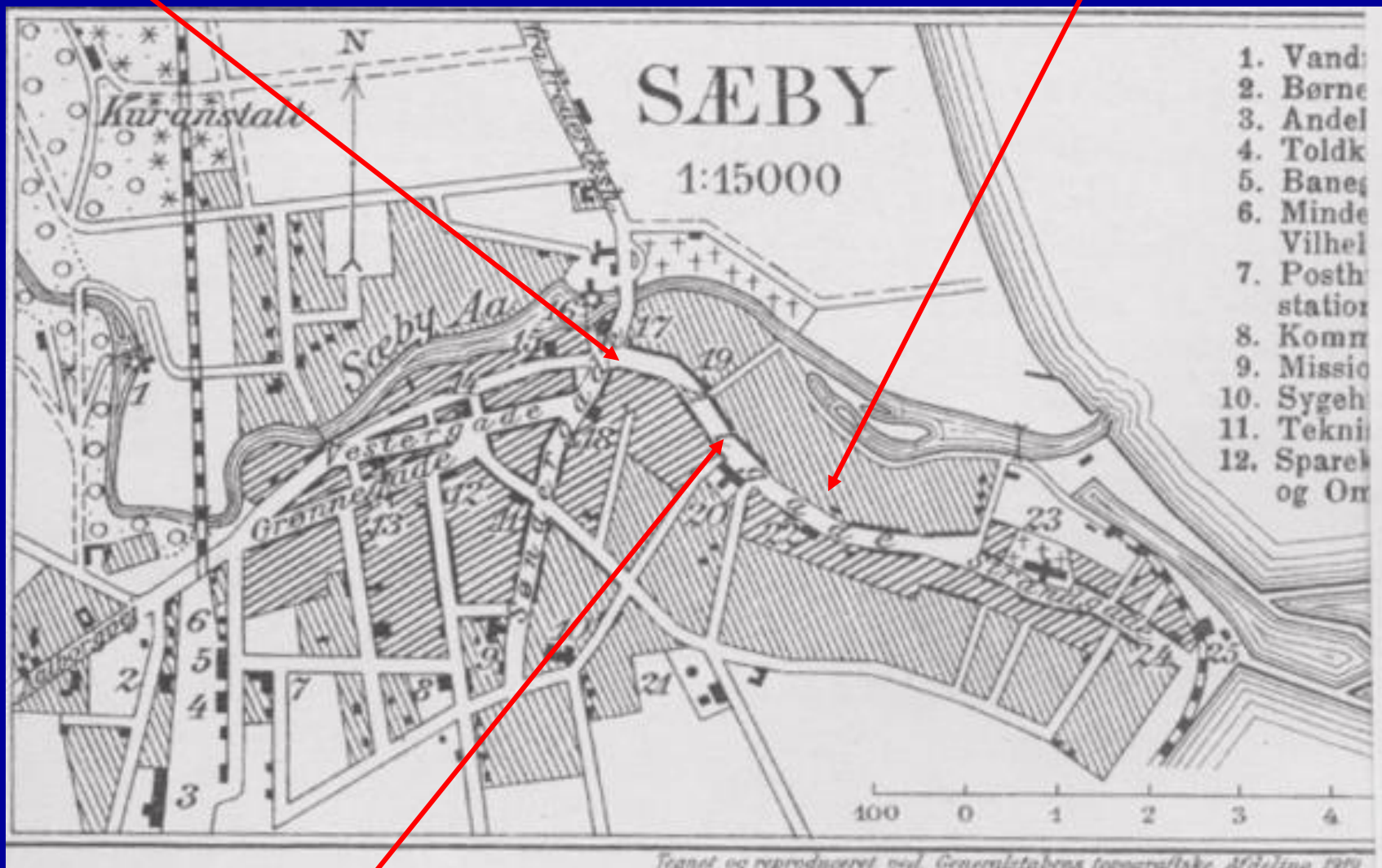
Herning: 1913

Brønderslev: 1921

Vores ane i
helheden

Håndværkere,
værthusholdere

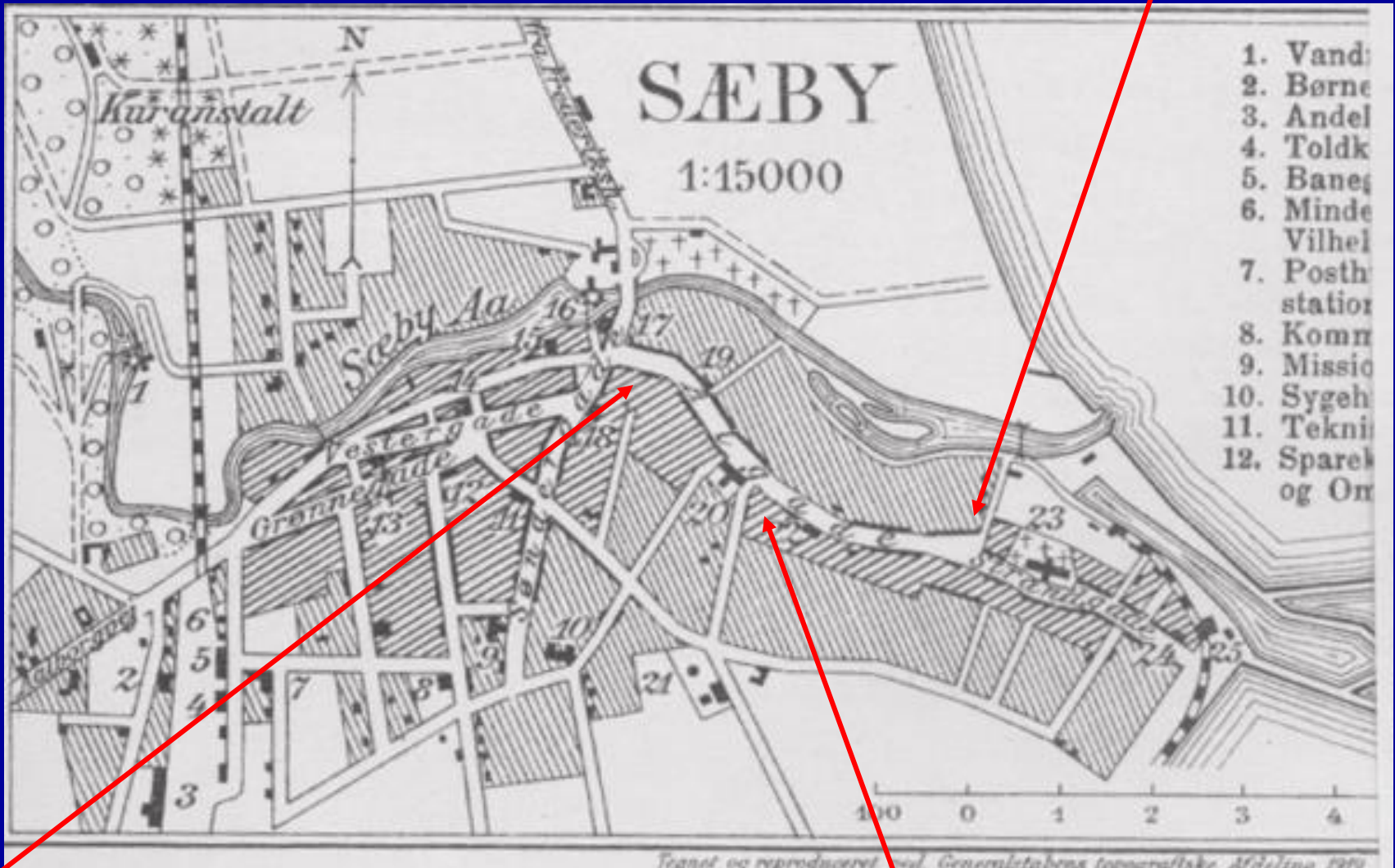
Alle fiskerne i
den østre ende

Embedsmænd, købmænd,
rentenyderne

Fordelingen af børn

17 fiskerfamilien
med i alt 48 børn

17 håndværkerfamilier
med 34 børn

12 embedsmands-
familier med 9 børn

Og nu et smut til
Hovedstaden:

Familien
Hansen
(rådhusbetjent)

Oluf Harald
Olsen
(Sporvognsfunk-
tionær)

Ismejeri
(Fam. Hemmingsen)

Grønthandler

4. tv. Kok Jensen

4. th. Assisten
Olsen

3. tv. Maler
Bomunoch

3. th.
Reservesprøjte-
fører Velin

2. tv. Pensioneret
kedepasser D.
Møller

2. th.
Restauratør
Nielsen

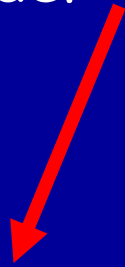
Erhverv i opgangen

Stuen 2 forretninger: Ismejeri og grønthandler

1. Sal Rådhusbetjent og sporvognskonduktør
2. Sal Restauratør og pensioneret kedelpasser
3. Sal Reservesprøjtefører og Maler ved kommunen
4. Sal Assistent og kok ved det internationale sovevognsselskab (Wagon Lits)

Ideer og indfald,
voksenvinkling:

Skæve arbejdstider:

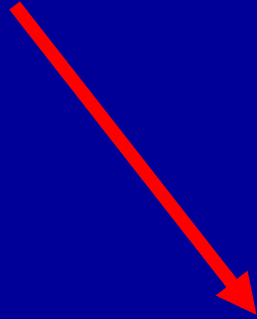

2. sal Restauratør

3. sal Reservesprøjtefører

4. sal Kok ved Wagon Lits

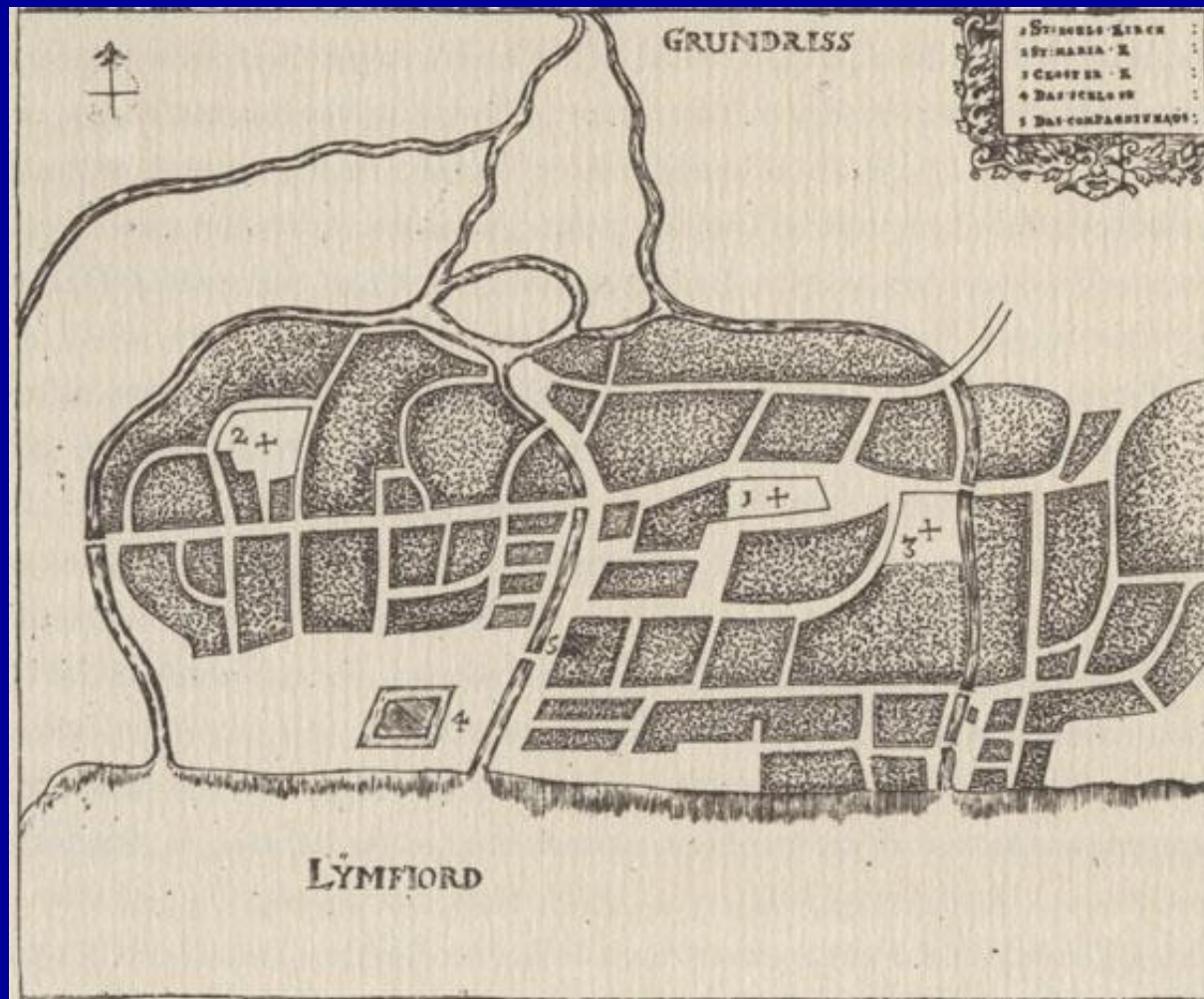
Ideer og indfald, voksen- og
børnevinkling

Hvor lå den nærmeste slagter?

Hvor lå skolen ?

Købstadens bygninger - beskrivelser

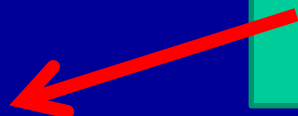

Brandforsikringsarkivalier

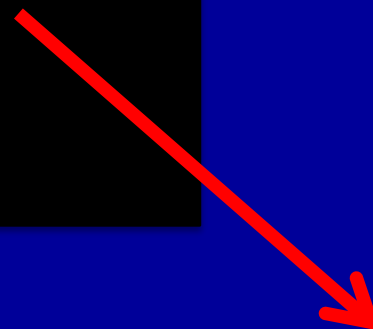
Offentligt administreret frem til 1872

Brandforsikringsprotokoller

Topografisk ordnet - oversigt - henviser til taxationsprotokollen

Brandtaxationsprotokoller

Den egentlige bygningsbeskrivelse

Obligatorisk

1731:
Kbh

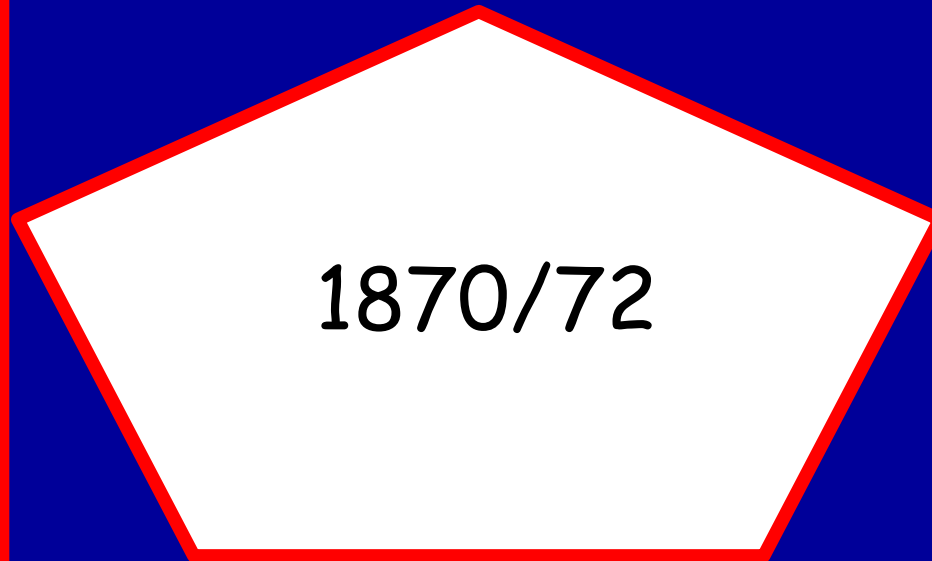
Offentligt

Obligatorisk
Hver 10' år

1761:
Købstæderne

Frivillig

1792:
Landbygninger

Privat

Købstædernes Brandforsikring

Forsikringstvang

1761

1771

1781

1791

Generaltaxation!!!
Som regel kun
taxationsprotokoller

1801

1811

1817

1827

1837

1847

1857

1867

Nummersystemer i Købstæderne

- Grundtakster
- Brandforsikringsnumre
- Skattemandtal
- Købstæderne matrikuleres i 1863

Matrikelnumre-købstæderne

- 1863
- Men rigtig mange "lokale" matrikuleringer

Proveniens- princippet

Vi må navigere efter
samtidens
administrative
strukturer

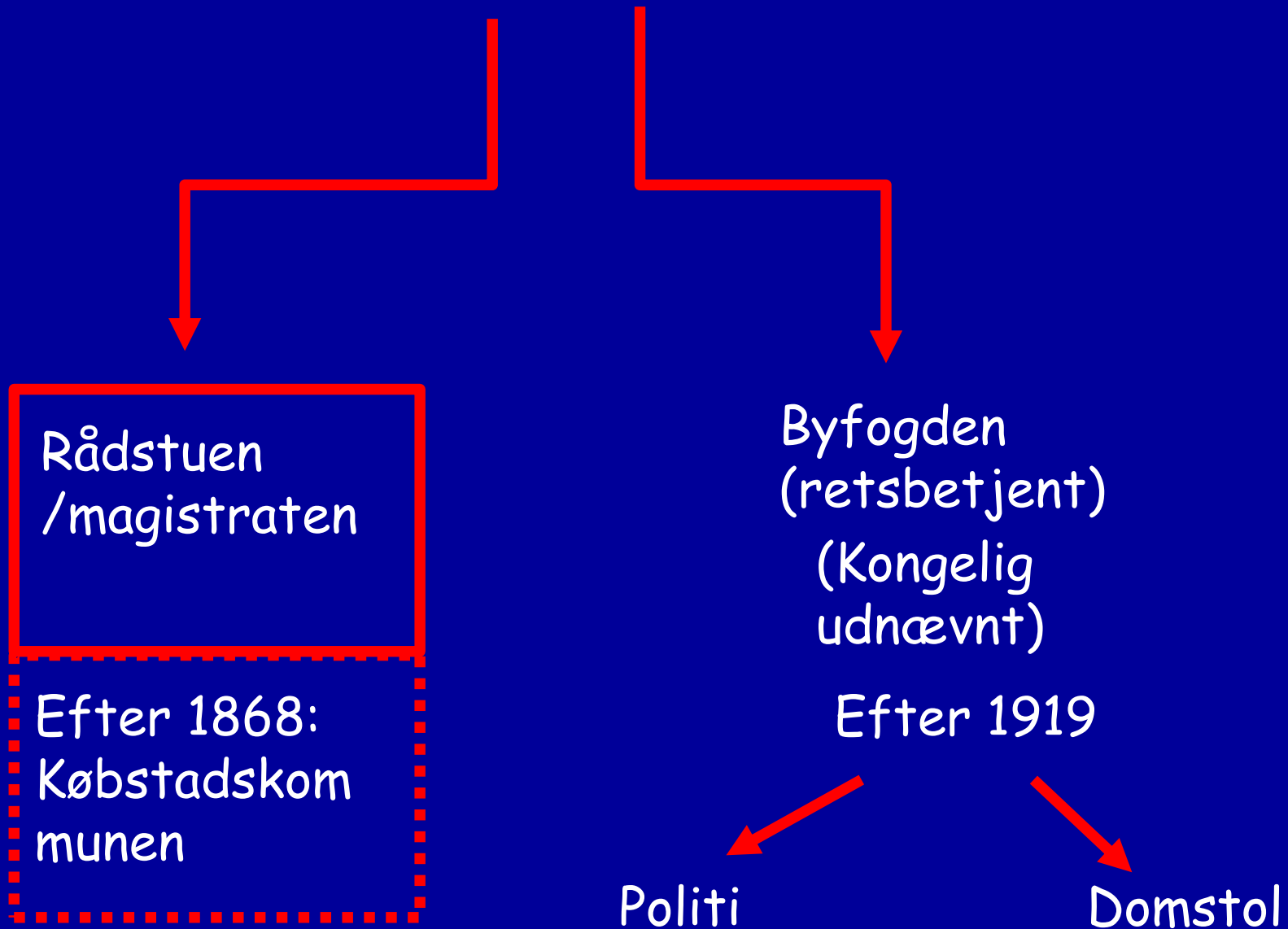
Ekstern kontrol og tilsyn

The diagram consists of a large blue rectangle with a red border. Inside this rectangle, at the top, is the text 'Ekstern kontrol og tilsyn'. In the center is a smaller blue rectangle with a red border containing the text 'Byen selv'. At the bottom of the large rectangle is the text 'Staten'.

Byen selv

Staten

Byen selv:

Rådstue

Byens eget styre

Lokale skatter

Lokale
embedsmænd

Renovation

Vægttere

NB:

Magistratsarkiver er
afleveringspligtige

Kommunale arkiver er IKKE
afleveringspligtige

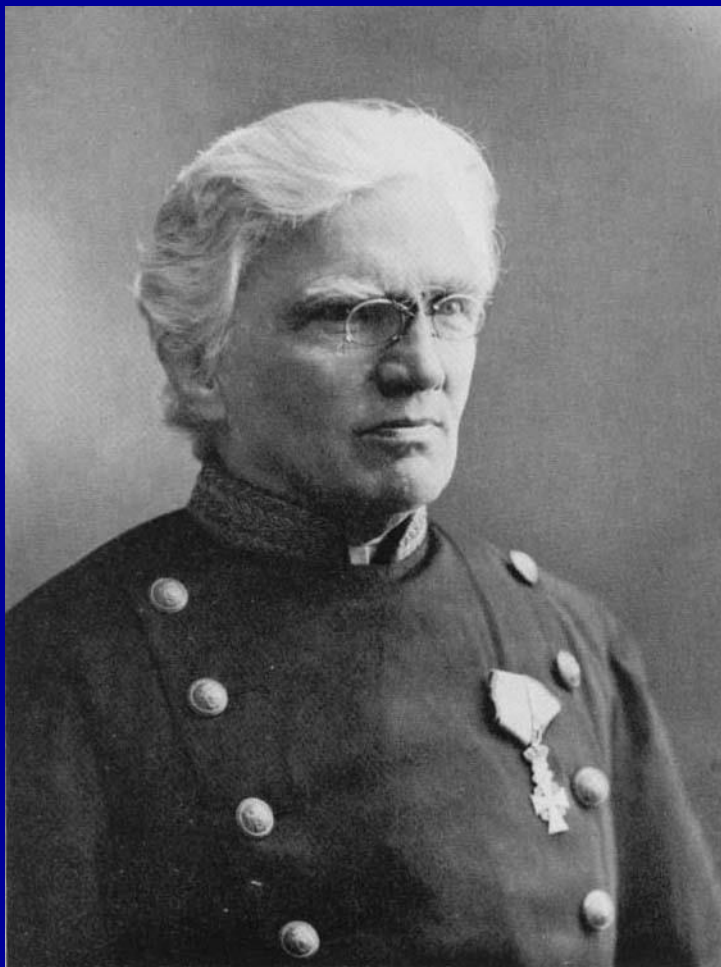
Retsbetjenten

- Birkedommer
- Herredsfoged
- Byfoged

Retsbetjenten - tidsmæssigt

- Fra de ældste tider til 1. Oktober 1919
- Tinglysningmateriale dog til 1927

Underretter

Landsting

Højesteret

Vilh. Flensborg, herredsfoged i Løve herred,
1913, tidligere Børglum herred i Nordjylland

Det helt
afgørende

HVILKEN JURISDIKTION

Bavelse

-1696 Tybjerg herred

1696-1710 Ringsted-Tybjerg herred

1710-20 Frederiksholm birk

1720-1801 Ringsted-Tybjerg herred

1801-1919 Tybjerg herred

Beldringe

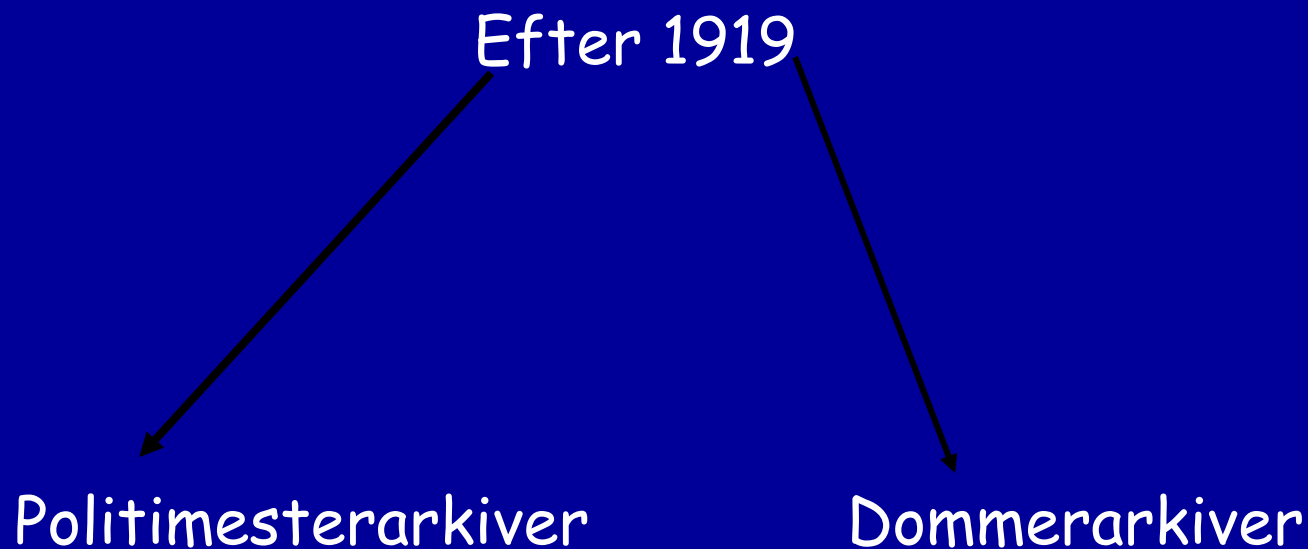
-1718 Bårse herred

1718-20 Hammer-Bårse-Jungshoved birk

1720-1809 Vordingborg rytterdistrikts birk

1809-1919 Vordingborg nordre birk

Retsbetjenten - tidsmæssigt

Retsbetjenten - tidsmæssigt

I Sønderjylland dog allerede en
opdeling i 1867

Indhold af et retsbetjentarkiv

Opdelt i grupper A,B,C,D,E etc

Berørt af
Internettet

A: Reversaler og arkivfortegnelser

B: Justits- og politivæsen samt skøde-
og pantevæsen

C: Fogedforretninger

D: Notarialforretninger

E: Skifte- og overformynderivæsen

F: Auktionsvæsen

Indhold af et retsbetjentarkiv

Opdelt i grupper A,B,C,D,E etc

Berørt af
Internettet

G: Politiforvaltning

H: Næringsvæsen

J: **Borgerligt ægteskab** og
navneforandring

K: Tiendevæsen

L: Regnskabsvæsen

M: Udskrivningsvæsen

Indhold af et retsbetjentarkiv

Opdelt i grupper A,B,C,D,E etc

N: Almindelig korrespondance

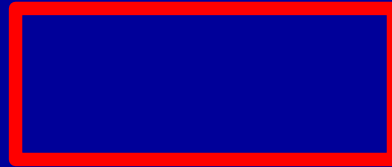
O: Diverse

Berørt af
Internettet

Tilsyn / kontrol

Indtil 1793:
Stiftamtmanden

Efter 1793:
Amtmændene

Rentekammeret
Danske Kancelli

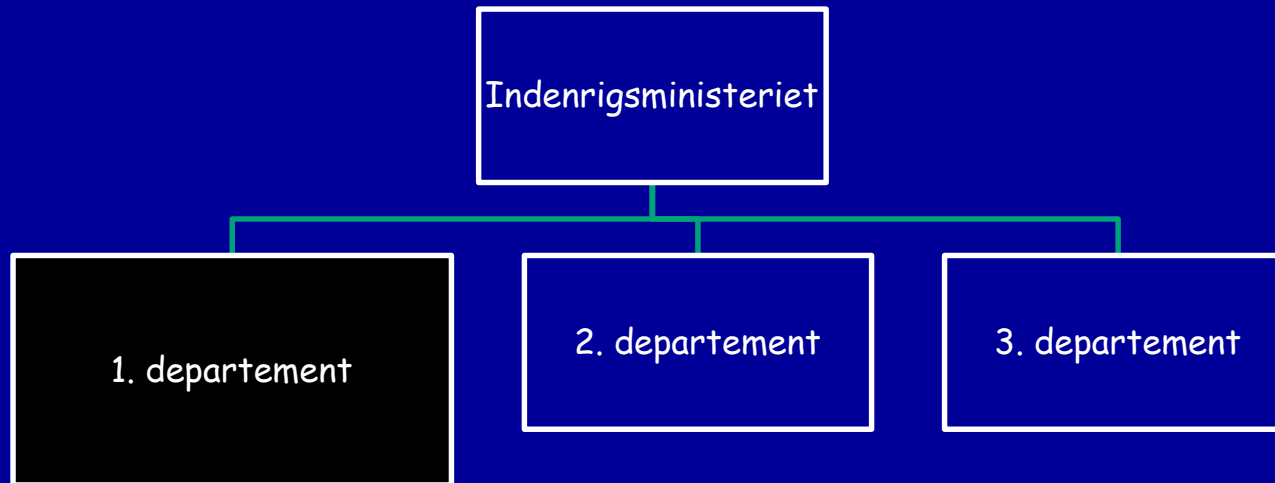
Indenrigsministeriet
(1848ff)

Departementet for Det Indre

Indenrigsministeriet

Indenrigsministeriet

Kommunekontoret,

Kontoret for Kommune- og Næringsvæsen

Kommunernes bestyrelse

Byrådsmedlemmernes rettigheder og pligter

Sammensætning

Gader, veje, kloakker

Det kommunale Pligtarbejde

Fattigvæsen

Forsørgelsessted

Hjemløse trængende

Hjemstedsbeviser

Forsørgelsesanstalter

Tvangsarbejdsanstalter

Blinde

Døvstumme

Indfødsret

Løsning af
undersåtsforhold

Indkvartering

Næringsvæsen

Torvedage og markeder

Prøver i håndværkerfaget

Eneret (patenter)

Fabriksnæring

Husflidsforeninger

Handelsforetagender

Industriudstillinger i udlandet

Søncæring

Forhyringsvæsen

Skibslister med
kendingsmærker

Registrering og
skibsmåling

Statslige skatter

Lokale skatter

Lokale skatter og afgifter i købstæderne

SN19b02d0x

Grundskatter

Embedsskatter

Lygteskatter

Sprøjteskatter

Kvartprocentskatten

Efterhånden samling

Skatmesteren

Kæmneren

Statslige skatter fra købstæderne

KØBSTÆDERNE

Kort perioden frem til
slutningen af 1680erne

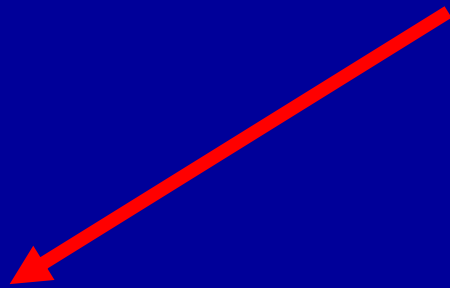
Først igen fra 1802

Samt Told-og
konsumptionsafgifter

Bygningsafgiften 1802

Oppebørselsregistre

Opmålingsprotokoller

Generalopmålinger

1802-04

1828

1849

Rentekammerets reviderede regnskaber

Amtsregnskaber
(amtsstuereregnskaber)

Købstadsregnskaber

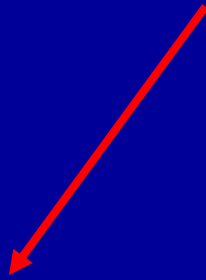
Københavnske reviderede
regnskaber

Ekstraskatterne 1743 og 1762

Særlig vigtige

Registre på Arkivalier Online

AO-hjælpemidler - registre diverse - Rigsarkivet, arkivskabte hjælpemidler

Rigsarkivet Arkivskabte Hjælpemidler	KU III: Petita til juridiske eksaminer (1950 - 1950)
Rigsarkivet Arkivskabte Hjælpemidler	KU IV: Petita til kirurgisk eksamen (1950 - 1950)
Rigsarkivet Arkivskabte Hjælpemidler	KU V: Petita til medicinske eksaminer m.v. (1950 - 1950)
Rigsarkivet Arkivskabte Hjælpemidler	KU VI: Petita til filologisk-historiske skoleembedseksaminer (1950 - 1950)
Rigsarkivet Arkivskabte Hjælpemidler	KU VII: Eksamen artium, privatister (1950 - 1950)
Rigsarkivet Arkivskabte Hjælpemidler	KU VIII: Eksamen artium, petitskolerne (1950 - 1950)
Rigsarkivet Arkivskabte Hjælpemidler	Præstehæstuer i Arends "Gejstligheden i Slesvig og Holsten" (1950 - 1950)
Rigsarkivet Arkivskabte Hjælpemidler	Register til inskriptionsprotokol 1747 (1950 - 1950)
Rigsarkivet Arkivskabte Hjælpemidler	Register til inskriptionsprotokol 1757 (1950 - 1950)
Rigsarkivet Arkivskabte Hjælpemidler	Register til Skattemandtal 1743, København (1980 - 1980)
Rigsarkivet Arkivskabte Hjælpemidler	Register til Topsøe-Jensen og Marquards Spøetaten (1950 - 1950)
Rigsarkivet Arkivskabte Hjælpemidler	Register til vestindiske skifter (1950 - 1960)
Rigsarkivet Arkivskabte Hjælpemidler	Roedes fortegnelse over Hofetaten (1950 - 1950)
Rigsarkivet Arkivskabte Hjælpemidler	Roedes register over Hofetaten (1950 - 1950)
Rigsarkivet Arkivskabte Hjælpemidler	Sagregister til kongelige resolutioner fra Rensekammeret (1900 - 1950)
Rigsarkivet Arkivskabte Hjælpemidler	Seddelregister til Finansdeputationens rejseunderstøttelser (1950 - 1960)
Rigsarkivet Arkivskabte Hjælpemidler	Seddelregister til Københavnske gadenavne (1950 - 1950)
Rigsarkivet Arkivskabte Hjælpemidler	Seddelregister til Overkigsskretærens håndbreve (1950 - 1950)
Rigsarkivet Arkivskabte Hjælpemidler	Seddelregister til Rigsarkivets journal (1906 - 1963)
Rigsarkivet Arkivskabte Hjælpemidler	Seddelregister til Skattemandtal 1743, København (1950 - 1950)
Rigsarkivet Arkivskabte Hjælpemidler	Seddelregister til Skattemandtal 1743, Købstæder og amter (1950 - 1950)
Rigsarkivet Arkivskabte Hjælpemidler	Seddelregister til Skattemandtal 1762, København (1950 - 1950)
Rigsarkivet Arkivskabte Hjælpemidler	Seddelregister vedr. Indlæg til udfærdigede håndbreve (1950 - 1950)
Rigsarkivet Arkivskabte Hjælpemidler	Søikordsregister til Centraladministrationens ressortforhold (1996 - 1996)

1767 Ekstraskatten for Køge

1 2 3 4

Den nye danske Skatte
af den gamle Land
Indens
Caracteor.

Skattebetaler

Stynder Tieding

Nr. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11.

1. Daniel Borch	1										
2. Hans Søn Peder Hansen	1										
3. Heinrich Tostensens Søn	1										
4. Christopher Krüger	1	1	1	1							
5. Hans Mejer	2	2	1								
6. Haach Pedersen	1										
7. Peder Jørgensen	2	2	2								
8. Christian Gadschmidt	2	1	3								
9. Ole Borgesen	2	1	1								
10. Lu gættens Mand Jens Pedersen	1										
11. Henrich Kjeld	2	1	1								
12. Wilhelm Bergs Søn	1										
13. Jorgen Bartow	2	1									
<i>Satoris = 20. 9. 13. ... 2. 8. 1/2</i>											<i>3424</i>

1 Vært og hustrue

2 Børn over 12 Aar

3 Tienestefolk af begge Køn

4 Andre sig hos Husbonden opholdende Personer

Wilhelm Borgs Enke

Til- og afgang for ekstraskatten okt. kvartal 1767

Liste
Over Af- og Tilgang ved Extraskatten Oktob. Maaned
Aar 1767.

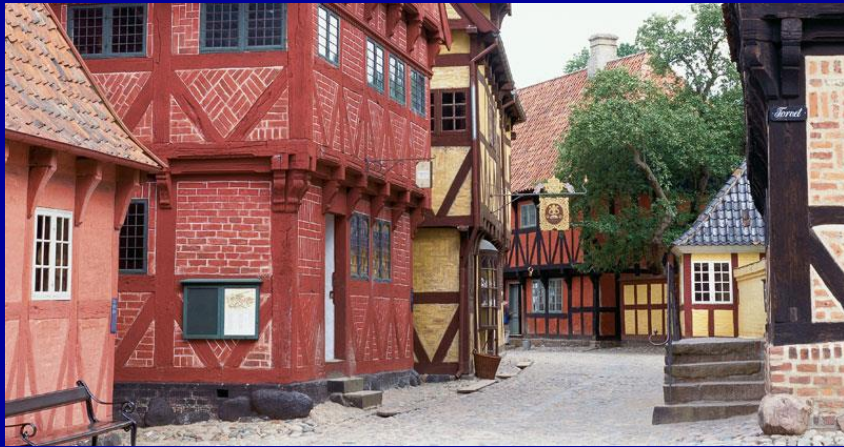
Nr.	Navn	Tilgang	Afgang
1	Wilhelm Borgs enke	2	2
2	Abraham Haaichsen	1	1
6	Haaichsen Pererisen	1	1
17	Wilhelm Borgs enke	2	2
19	Georg Müller	1	1

Wilhelm
Borgs enke
til afgang

Optegnelse
1767

Kjøbstad, saaledes som det besøgtes af bære den 1ste Julii 1767,
tilligemed Forklaring om enhver Person's Stand, Embede og Værgings-Dei, med videre.

Hæderens Navn, samt Chancen og Familien No. Saaes Familjens Navn.	Personens fulde Navn samt enhver Familie.	Om enhver Person er sids Familjen, samt om Chancens er og eller nægtet, af født, andet eller hvedet Egteskab.	Personens Alder, det hendes Alders Aar beregner.	Uagtet eller Omt, og hvorefter de have va- ret i Efterskab eller Enkelt.	Personens Tælle- Embede, Forretning, Haandværk eller Na- ringss-Dei.	Summa paa Hædetallet saar vel i hver Hæde stor, som i dem hele Optegnelsen.
Nro 1 Hædet Hædet	Christian Hædet	Goskonde	76	} Hædet	Hædet	Hædet
	Carle	Goskonde	76			
	Abelke Hædet	Goskonde	76			
	Hædet Hædet	Goskonde	78			
Nro 2 Hædet	Hædet Hædet	Goskonde	67	} Hædet	Hædet	Hædet
	Hædet Hædet	Goskonde	27			
	Hædet Hædet	Goskonde	78			
Nro 3 Hædet	Anders Hædet	Goskonde	35	} Hædet	Hædet	Hædet
	Hædet Hædet	Goskonde	77			
	Hædet Hædet	Goskonde	77			
	Hædet Hædet	Goskonde	77			
Nro 4 Hædet	Hædet Hædet	Goskonde	73	} Hædet	Hædet	Hædet
	Hædet Hædet	Goskonde	70			
Nro 5 Hædet	Hædet Hædet	Goskonde	70	} Hædet	Hædet	Hædet
	Hædet Hædet	Goskonde	73			

Fattigforordningen 1803 - købstæderne

Fattigkommissioner:

Sognepræsten eller sognepræsterne
Byfogeden (retsbetjenten)
1-2 repræsentanter for magistraten
1-2 eller flere fattigforstandere

Arbejderbevægelsens
arkiv og bibliotek

Arbejdermuseet.dk

Arbejderbevægelsens
historie
Indsamling siden 1909

Museum og Arkiv

The screenshot shows the website interface for 'Arbejdermuseet'. At the top, there is a red navigation bar with the logo 'ARBEJDERMUSEET' on the left and menu items 'BESØG', 'DET SKER', 'LÆRING', and 'VIDEN OG SAMLINGER' on the right. A search bar with 'OM OS' and 'SØG' is also present. The main content area is white. On the left, there is a sidebar with the heading 'Viden og samlinger' and several links: 'Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv', 'Vilkår for benyttelse af arkivalier', 'Arkivformat', 'Arbejderhistoriske Læsekredse', 'Arbejderhistoriske temaer med historier og kilder', and 'Plads til os alle - en beretning om arbejderbevægelsens historie'. The main content area features a large heading 'Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv' and a sub-heading 'Hjem // Viden og samlinger // Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv'. Below this is a paragraph: 'Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv (ABA) er din indgang til viden om den danske arbejderbevægelsens historie. Siden 1909 har vi indsamlet materiale fra bevægelsens politiske, faglige, kooperative og kulturelle organisationer. I vores samlinger findes også materiale om en lang række personer med tilknytning til arbejderbevægelsen og den politiske venstrefløj.' Three small images are displayed: a door handle with a sign, a red sign with the text '8 Timers Arbejde', '8 Timers Frihed', and '8 Timers Hvile', and a black and white photograph of a group of people marching.

OM OS SØG

ARBEJDERMUSEET

BESØG DET SKER LÆRING VIDEN OG SAMLINGER

Viden og samlinger

[Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv](#)

Vilkår for benyttelse af arkivalier

Arkivformat

Arbejderhistoriske Læsekredse

Arbejderhistoriske temaer med historier og kilder

Plads til os alle - en beretning om arbejderbevægelsens historie

Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv

[Hjem](#) // [Viden og samlinger](#) // Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv

Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv (ABA) er din indgang til viden om den danske arbejderbevægelsens historie. Siden 1909 har vi indsamlet materiale fra bevægelsens politiske, faglige, kooperative og kulturelle organisationer. I vores samlinger findes også materiale om en lang række personer med tilknytning til arbejderbevægelsen og den politiske venstrefløj.

Bliv bruger på ABA

Alle vores samlinger er registreret i vores database, hvor du også bestiller arkivalier og materiale til brug på arkivlæsesalen i Ramersgade og bøger fra biblioteket til hjemlån.

Arbejderbefolkningens vilkår
Indenrigsministeriets cirkulære af 11/10
1872

Lønninger

Folketællingen 1940, Skive

Brøndumsgade 52

Th. Riisgaard, født 1899
Maler

Hvad tjente han?

Håndværks- og
Industritællinger
(Erhvervstællinger)

1897

1906

1914

1925

1935

1948

1958

Hvad er et laug?

Fagligt afgrænset sammenslutning af næringsdrivende i købstæder, der varetog en række af medlemmernes økonomiske, faglige og sociale interesser over for samfund og øvrighed

Hvad er et laug?
Uddybende:

Organiseringsform for **håndværkere** i
købstæderne Højmiddelalderen
(11. århundrede/ midten af 1300 tallet)

Håndværkerlaug

Fra senmiddelalderen og fremefter

Handelslaug

(købmandslaug)

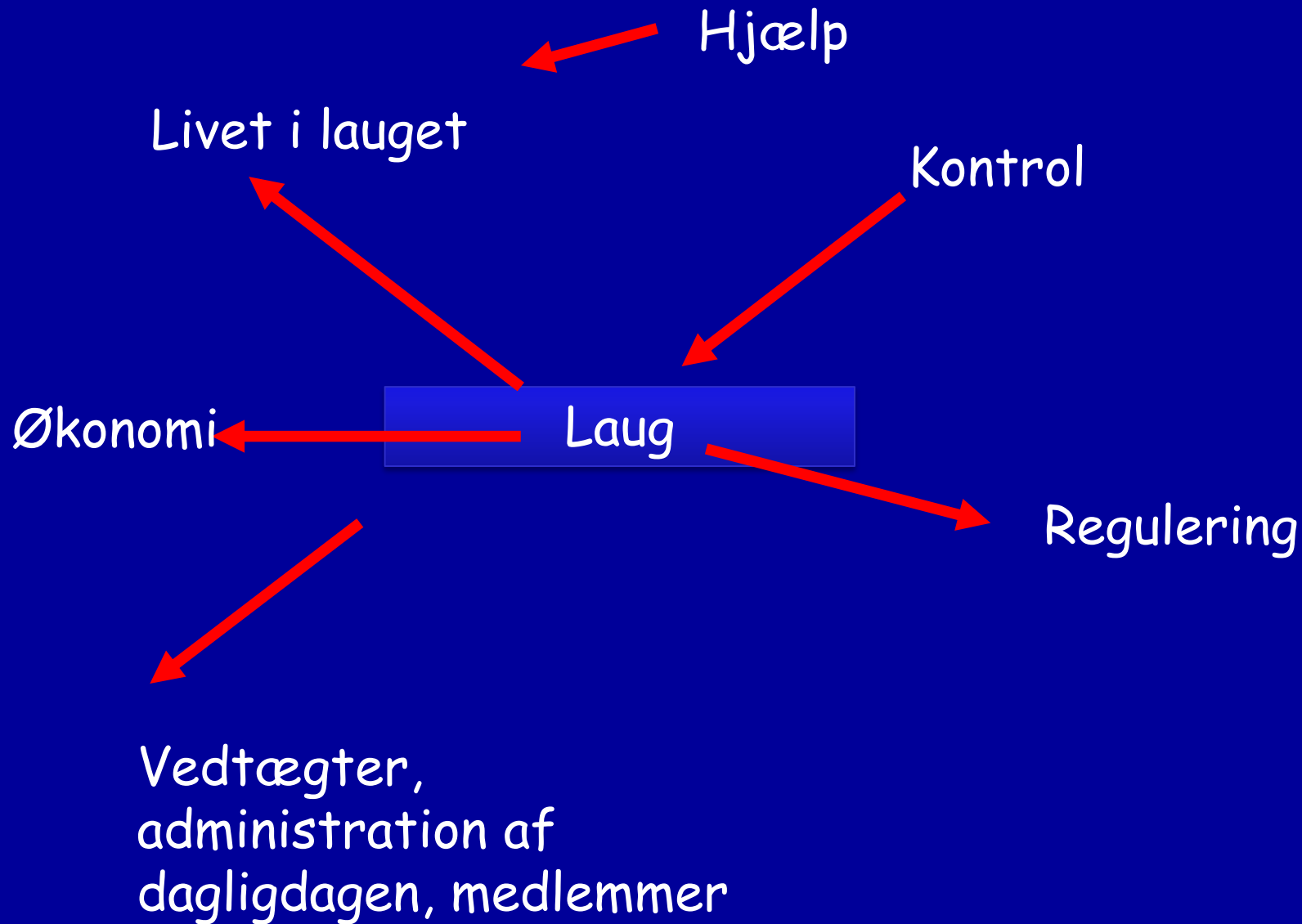
I løbet af 1700-tallet

Fabrikslaug

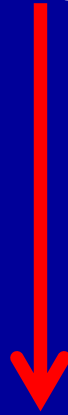
Andre typer

Relevante problemfelter i
relation til laug = kildemuligheder

KØBSTÆDERNE

Skolekommission

Formanden vælges

Magistrat/byfoged
også repræsenteret

Fra 1868

Skolekommission ophæves

- Byråd

Arkivalier i

- Magistratsarkiverne
- Præsternes arkiver
- (Byfogedarkiverne)

- Skolekommissionens forhandlingsprotokol
- Forsømmelsesprotokoller
- Karakter-/eksamensprotokoller
- Bygningsforhold
- Undervisningsmaterialer
- Tilsyn under diverse former

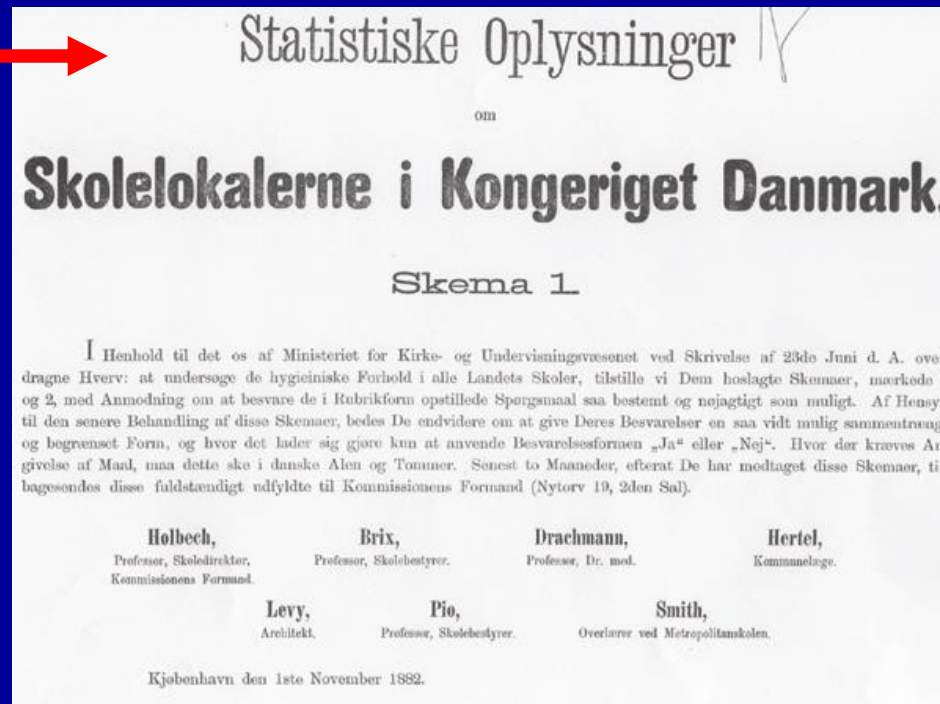

Skafterup skole ved
Bisserup, Sydsjælland

Ministeriet for Kirke -
og Undervisningsvæsen
2. kontor

Skolestatistik
1882-1883

Centrale kilder

Behandling af dødsboer

Fallit, konkurs

Bodeling ved separation og skilsmisse

At noget skifter/flytter
fra en til en anden

Begivenhedskilde

Officiel - pålidelig kilde

Kilde der kobler slægtsrelationer

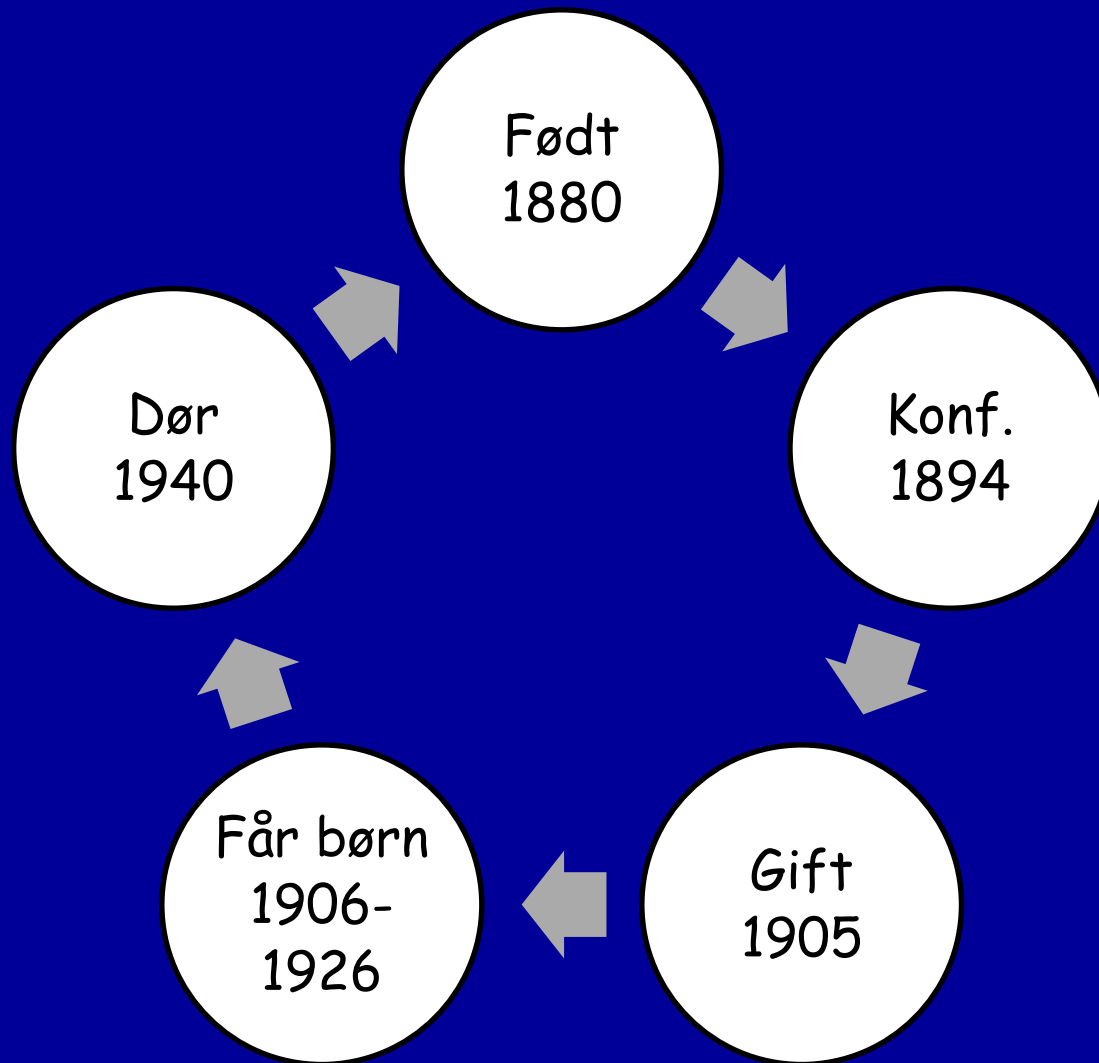
Stor tidsmæssig dækning

Generelt set ganske godt bevaret

Facitliste

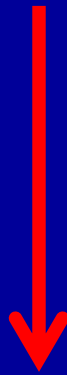
Supervigtig kilde

Sundhed og Sygdom

Borgerskaber

Borgerskaber - officiel
tilladelse til at udøve
erhverv i en købstad

Borgerskabsprotokoller

Rådstueprotokollen

Næsten altid alfabetiske navneregistre

Sølægedsruller

Ungdomsruller- Hovedruller -Ekstraruller

Sølægdsruller

"Alle de, som boe i
Kiøbstæder, eller
paa Kiøbstads Grund
og ernære sig af
Lodvæsen eller ved
at fare med Skibe,
Pramme, Jagter,
Baade eller....skulle
tillige med deres
Sønner indføres i
Søe-Rollerne"

Købstæderne:

Indtil 1848:

Alle der er
omfattet af
pligten → i
sørullen

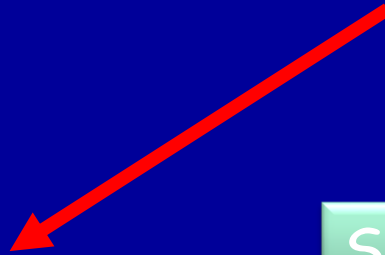
I 1849 får vi jo almindelig værnepligt

Fra 1849:

Alle i landrullen
Hel og halvbefarne
overføres til sørullen

Afslutning

Slægtsforskning i
Købstaden

Skattebetaling

Konkretisér

Skole

Skifter

Litteratur:

Dansk Kulturhistorisk Opslagsværk I-II (1990-1991)

Håndbog for danske lokalhistorikere (1965)

Ole Degn: Borgere og bybefolkning. Vejledning i kilder og litteratur (2000)